

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός για την παιδεία

/ Γνώμες

Γράφει ο Αρχιμ. Ιάκωβος Κανάκης, Πρωτοσύγκελλος Ι.Μ. Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως/ Πεμπτουσία

Σε χρόνια δύσκολα για την Ελλάδα, κατά την Τουρκοκρατία, ακούστηκε από τον ιερομόναχο τότε Κοσμά η φράση: «Γκρεμίστε την Εκκλησία για να κάμετε το σχολείο...». Και αν ακόμα, όπως υποστηρίζεται, δεν ειπώθηκε ποτέ αυτή η έκφραση, γίνεται αντιληπτός ο διακαής πόθος καλλιέργειας της παιδείας εκ μέρους του αγίου. Όντως, πονούσε για το «απαίδευτον» των Ελλήνων και γι' αυτό ο ίδιος, αναφέρει στον αδελφό του Χρύσανθο στα 1779, ότι ίδρυσε 210 περίπου ελληνικά σχολεία και σχολές. Ο ίδιος πεπαιδευμένος επιθυμεί την μετοχή στην παιδεία για κάθε ελληνόπουλο και μεριμνά, εργάζεται παντοιοτρόπως γι' αυτόν τον ιερό σκοπό.

Όμως για ποια ακριβώς παιδεία αγωνίζεται;

Θέλει μέσα από την παιδεία να καλλιεργείται το «Ρωμαίικο». Έλεγε ότι ο

άνθρωπος με την παιδεία φωτίζεται και ότι αμαρτάνουν οι γονείς πού δεν προτρέπουν ή πού εμποδίζουν τά παιδιά τους προς αυτήν. Έλεγε με σαφήνεια: «Καλύτερα να τα αφήσετε φτωχά και γραμματισμένα, παρά πλούσια και αγράμματα». Τόνιζε επίσης, ότι η παιδεία πρέπει να προσφέρεται σε όλους και μάλιστα δωρεάν. Τόνιζε ακόμα, ότι το Ευαγγέλιο είναι γραμμένο στην Ελληνική γλώσσα και ότι για να το κατανοήσεις είναι αναγκαία η γνώση της Ελληνικής. Ο Πατροκοσμάς θέλει, επιθυμεί και καλλιεργεί μια χριστοκεντρική παιδεία, που δεν γεμίζει στείρες γνώσεις τον ανθρώπινο εγκέφαλο, αλλά πού γεμίζει την καρδιά με θεογνωσία. Η γνώση έλεγε, είναι σωστή, όταν συνοδεύεται από την άνωθεν σοφία, από τον φωτισμό του Θεού. Ούτε την έλλειψη παιδείας των Οθωμανών χαιρόταν, αλλά ούτε και τα «άθεα γράμματα» των λεγομένων «διαφωτιστών» αποδεχόταν. Πρότεινε έναν άλλο «διαφωτισμό», αυτόν πού προσφέρει ο πραγματικός διαφωτιστής Ιησούς Χριστός. Έναν «διαφωτισμό» πού δεν έχει στο κέντρο του το «εγώ» και τα επιτεύγματά του, αλλά έναν διαφορετικό «διαφωτισμό», πού στο κέντρο βρίσκεται ο «Εμμανουήλ». Ο ίδιος ζει μέσα στο κίνημα των «διαφωτιστών» χωρίς όμως να αλλοιώσει την προσέγγιση του, ούτε ως προς τα δόγματα, ούτε ως προς το χριστιανικό του ήθος. Ζει μέσα του, καρδιακά, την «φιλοκαλική ατμόσφαιρα» των Πατέρων, πού έχει ως πρότυπο τον θεούμενο και όχι τον «υπεράνθρωπο», πού οδηγεί στην έξαρση του εγωισμού και επιβεβαιώνεται με την αυτοθέωση.

Χαρακτηριστικό είναι αυτό πού ανέφερε για το έργο του σχολείου. Έλεγε ότι το σχολείο είναι ο ναός της αληθινής γνώσης και έτσι μέσα σε αυτό «ιερουργούν» οι εκπαιδευτικοί, όχι σε πέτρινες πλάκες, αλλά στις καρδιές των παιδιών. Αναλογιζόμενος την ιδέα αυτή νιώθεις πόσο υψηλά είχε μέσα του το έργο της εκπαίδευσης, της παιδαγωγίας, της παιδείας.

Μετά από τριακόσια χρόνια, και παραπάνω, που μας χωρίζουν από την κοίμηση του αγίου εθνομάρτυρος Κοσμά, δεν υπάρχει η διάθεση, η εκπαίδευση των νέων να στηρίζεται στις δικές του βάσεις, προσεγγίσεις και οραματισμούς. Η γλώσσα δυστυχώς συρρικνώνεται και γίνεται όλο και πιο φτωχή, στον λόγο και στις εκφράσεις, ειδικά των νέων ανθρώπων. Σήμερα πού σε πανεπιστήμια του εξωτερικού έχει επισημανθεί η μεγάλη προσφορά και βοήθεια της ελληνικής γλώσσας, τόσο σε γνωστικό, όσο και σε ψυχικό και πνευματικό επίπεδο, η γλώσσα στην Ελλάδα έχει περιοριστεί στα απολύτως απαραίτητα. Τα Greeklish έχουν σχεδόν καθιερωθεί στην επικοινωνία των νέων ανθρώπων. Κείμενα πού τα σεβάστηκαν οι αιώνες, όχι μόνο δεν συγκινούν και δεν εμπνέουν, αλλά εξοβελίζονται και απαξιώνονται. Ένας τεράστιος συγγραφικός πλούτος, με πολλά ήδη γραπτού λόγου, μένουν σχεδόν σκονισμένα στα ράφια των βιβλιοθηκών. Η χαρά της επικοινωνίας με το βιβλίο μειώνεται και στην θέση του τοποθετούνται

μόνο οθόνες και πληκτρολόγια. Έχει όμως κάτι άλλο η μυρωδιά του βιβλίου, είναι «οσμή ευωδίας πνευματικής». Χρειάζεται ένας προβληματισμός για το θέμα αυτό και επίσης ένας ειλικρινής γόνιμος διάλογος με πραγματικό ενδιαφέρον από όλους τους αρμόδιους φορείς της κοινωνίας. Σήμερα πού στο εξωτερικό υπάρχει ζωηρό ενδιαφέρον για την γλώσσα μας, μόνοι μας κάνουμε αμέσως ή εμμέσως προσπάθειες για να την μειώσουμε και επομένως να την υποβαθμίσουμε.

Η γλώσσα είναι «ζωντανός οργανισμός» γι' αυτό και εξελίσσεται, όμως έχει και απαρχές και βάσεις πού δεν καταστρέφονται. Το παραδοσιακό δεν είναι παρωχημένο, αλλά μπορεί να είναι σύγχρονο και φρέσκο, όταν λειτουργείται από ανθρώπους γνήσιους πού βιώνουν το γνήσιο. Το παραδοσιακό δεν είναι μουσειακό είδος, αλλά μπορεί να προσφέρει ζωντανό παρόν και φυσικά ελπιδοφόρο μέλλον.